

НАСТУПНІСТЬ У ФОРМУВАННІ СПІВАЦЬКИХ НАВИЧОК МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ТА МЕТОДИ ЇХ РОЗВИТКУ

У статті висвітлюється проблема наступності у формуванні співацьких навичок молодших школярів, приділено увагу послідовності окресленого процесу. Розглядаються методи, які забезпечують цілісність, гармонійність і безперервність їх набуття. Наголошується на створенні необхідних умов, які сприяють реалізації зазначеного феномену. Вбачається доцільність використання у навчанні учнів початкової школи особистісно орієнтованого підходу, враховуючи неповторність та індивідуальність вікових анатомо-фізіологічних та психологічних особливостей кожної дитини, здійснюючи спіралеподібний розвиток співацьких навичок на всіх етапах навчання. У статті уточнюється зміст ключових понять і розкривається авторське бачення цієї проблеми.

Ключові слова: наступність, перспективність, послідовність, співацькі навички, молодші школярі, методи, особистісно-орієнтований підхід.

В статті освещается проблема преемственности в формировании певческих навыков младших школьников, уделяется внимание последовательности определенного процесса. Рассматриваются методы, которые обеспечивают целостность, гармоничность и непрерывность их приобретения. Уделено внимание необходимости создания определенных условий, которые способствуют реализации отмеченного феномена. Подчеркивается целесообразность использования в обучении учеников начальной школы личностно ориентированного подхода, учитывая неповторность и индивидуальность возрастных анатомо-физиологических и психологических особенностей каждого ребенка, осуществляя спиралеподобное развитие певческих навыков на всех этапах обучения. В статье уточняется содержание ключевых понятий и раскрывается авторское видение этой проблемы.

В нинішній час проблема наступності у співацькому розвитку молодших школярів має велику соціальну значущість. Проте, ще не знайшла свого висвітлення у наукових дослідженнях. Дошкільний навчальний заклад-початкова школа є єдиним розвивальним середовищем для дітей віком від 3 до 10 років, з єдиними психолого-педагогічними вимогами до дітей, а також неповторною формою педагогічного впливу на кожного вихованця. Разом з тим, у таких навчальних закладах «Державний стандарт дошкільної і початкової освіти» запроваджується на основі програм виховання і навчання дітей, спрямованих на зміну звичних стереотипів організації навчальної діяльності. Він створює значні можливості для формування співацьких навичок дітей й можливість подальшого продовження такої роботи у молодшому шкільному віці, забезпечення наступності, послідовності й перспективності педагогічного впливу на особистісне зростання дітей у цей період

В наш час проблема наступності в освіті надзвичайно широка й багатогранна і є об'єктом досліджень у різних галузях науки: філософії, психології, педагогіці, методиці викладання. Філософський аспект наступності розглядають у своїх наукових працях такі вчені, як Є. Баллер, Г.Ісаєнко, Б.Кедров та ін. У педагогіці проблему наступності висвітлювали вітчизняні та зарубіжні науковці Ш.Амонашвілі, Н.Гуткіна, О.Кравцова, С.Ладивір, О.Панько, І.Підласий, О.Савченко, Я.Коменський, Й.Песталоцці та інші. Вони виділяють кілька умов для створення комфортного клімату першокласників, а саме: створення емоційного клімату, побудова навчального процесу з урахуванням психофізіологічних особливостей шестирічних першокласників, наявність необхідного обладнання, врахування індивідуальних особливостей дитини тощо. Психолого-педагогічні основи наступності обґрунтували зарубіжні та вітчизняні психологи: Л.Виготський, В.Давидов, Д.Ельконін, О.Запорожець, Я.Коломінський, Г.Костюк, Г.Люблінська та інші; наступності у естетичному вихованні присвячені праці О.Ароніної, РАфанасьєвої, С.Максимової, О.Чекунової; у роботі дитячого садка і школи - Я.Коменського, В.Кузя, С.Русової, В.Сухомлинського, Є.Тихєєвої, К.Ушинського та ін. Питання методики навчання співу молодших школярів розробляли такі науковці як О.Апраксіна, Т.Дорошенко, А.Менабені, Р.Савченко та інші.

Існують різні наукові підходи до визначення поняття «наступність», відомі й різноманітні тлумачення зазначеного феномену. У «Словнику російської мови» виділяється термін спадковість як «сукупність природних властивостей організму, що отримуються від батьків та здатних передаватися від покоління до покоління»[4, с315]. В «Українському педагогічному енциклопедичному словнику» «наступність в навчанні» трактується як «послідовність і системність у розміщенні навчального матеріалу, зв'язок і узгодженість ступенів і етапів навчально-виховного процесу. Здійснюється при переході від одного уроку до наступного (тобто в системі уроків), від одного року навчання до наступного. Досягнення наступності в шкільній практиці забезпечується методично і психологічно обґрунтованою побудовою програм, підручників', дотриманням послідовності руху від простого до складнішого в навчанні та організації самостійної роботи учнів і взагалі всією системою методичних засобів»[1, с.309]. Наступність базується на відносній стійкості основних принципів розв'язання вагомих проблем онтології, гносеології, соціології, етики і естетики. В сучасній освіті наступність розглядається, з одного боку, як спосіб включення особистості в суспільне життя, а з іншого - трактується як спосіб самореалізації особистості. Філософією визначено наступність як зв'язок між різними етапами або ступенями розвитку, сутність якого полягає у збереженні тих чи інших елементів цілого чи окремих сторін його організації при переході від одного етапу до іншого та при будь-яких змінах.

В наукових дослідженнях С Рубінштейна, Л. Виготського, О. Запорожця, Д. Ельконіна та інших учених виявили, що наступність в освіті передбачає врахування й оптимальне використання вікових і психологічних можливостей дітей, а також ампліфікації, самоцінності кожного вікового періоду. Психологія трактує наступність як безперервний процес виховання і навчання дитини, який має загальні і специфічні цілі для кожного вікового періоду. Зокрема, Л. Виготський вважає, що провідною функцією наступності є забезпечення, так званого, ліричного розвитку дитини упродовж перехідних вікових періодів, адже наступність допомагає адаптаційно, без наслідків пройти крізь кризи психічного розвитку особистості. Реалізувати наступність двох освітніх ланок, дошкільний навчальний заклад - початкова школа, дозволяє обов'язкове відвідування дитячого дошкільного закладу з метою цілісного, поступового й всебічного розвитку дитини та подальшого вдосконалення всіх отриманих знань, умінь і навичок у початковій школі.

Наступністю у співі- це поступовий, безперервний процес формування співацьких навичок, рівень їх сформованості який відбувається поетапно, де кожен з етапів має свої цілі і більш високий, якісний рівень. На нашу думку, щоб забезпечити безперервність і наступність навчання дошкільників і молодших школярів, необхідно:

- створити сприятливі умови для успішної адаптації першокласників;
- використовувати особистісно-орієнтований підхід у навчанні, спрямований на врахування психофізіологічних особливостей дітей, їх голосового апарату та можливостей співацького голосу відповідного віку;
- коригувати навчальні програми, створювати «наскрізні» програми та методики навчання дітей з урахуванням вікових особливостей кожної дитини; шукати цікаві й різноманітні форми творчої діяльності з дітьми;

в тісно співпрацювати з батьками, оновлювати форми роботи з ними. Досліджуючи методи формування співацьких навичок, вважаємо за потрібне пригадати, що, поняття «метод» визначається як «шлях для досягнення цілі, як спосіб роботи вчителя й учнів» [5,с.48]. У методиці навчання співу ми виділяємо, спираючись на загальну педагогіку, наступні методи і форми роботи: моделювальний показ рукою висоти звуку та характеру звучання мелодії, показ вчителем правильної роботи артикуляційного апарату тощо; вербальне пояснення певних вправ для формування співацьких навичок, з'ясування зв'язку виразності змісту тексту із співочим диханням, бесіда про характер звучання пісні, порівняння звучання голосу з музичними інструментами, тлумачення важких для вимови слів та їх значення тощо; повторення за вчителем правильного вдиху та видиху, використання вправ для оволодіння прийомами співацького дихання, спів учителем мелодії та правильне її повторення групою дітей, спів мелодії без слів, виразне читання тексту пісні, промовляння або спів тексту пошепки (для активізації артикуляційного апарату);

настроювання на першому звуці мелодії (для вдосконалення чистоти інтонування), виконання мелодії на фортепіано або інших музичних інструментах, вивчення мелодії по частинам, фразам у повільному темпі, спів невеликими групами дітей та соло.

Наочні та словесні методи базуються на пробудженні інтересу до музики за допомогою виразного виконання пісні, образного слова, бесіди про характер музики, а практичні - полягають в оволодінні дітьми необхідними співацькими навичками, запам'ятовуванні і відтворенні мелодії, ритму пісні, виразних нюансів. Такий розподіл базується на різноманітності джерел отримання й засвоєння знань, оскільки психологією доведено, що індивіди поділяються на три підгрупи: зоровики, аудіали та кінестетики. Перша підгрупа (зоровики) - краще сприймають новий матеріал зоровим каналом; друга (аудіали) - найкраще засвоюють його завдяки органам слуху; третя (кінестетики) - ефективно щось пізнають у діях та рухах. З цієї причини необхідно використовувати відповідні методи, знаючи тип підгрупи, до якої відноситься та чи інша дитина.

Існують проблемні методи співацького навчання. Серед них ефективними є пояснювально-ілюстративний (шформаційно-рецептивний) та евристичний (частково пошуковий). Так, пояснювально-ілюстративний «передбачає пояснення й розповідь учителя дітям, тобто демонстрацію правильного вокального звучання та способів роботи голосового апарату»[3,с.77-78]. Окрім того, ми пропонуємо у своєму дослідженні прийом використання малюнків. Діти, дивлячись на них, виконують відповідні вправи. Так, намальована долонька та крапелька води, що на неї падає, означає виставити уперед долоньки, зловити уявні крапельки дощу та заспівати певні склади на staccato. Зображення котика означає гладити уявну тварину та співати деякі склади на legato.

Для активізації артикуляційного апарату використовуємо намальовані вуста, що демонструють вихованцям вправу «поцілунок»; вуста із зубами пояснюють легке їх покусування; вуста з язиком - це вправа «шпага», Лев означає кулачки поставити вперед та ін. Для вентиляції легень та формування співацького дихання ми використовуємо зображення змії, що означає набрати у легені повітря та якомога довше вимовити звук «с» на одному видиху; вітерець дме на долоньку - поставити ручки перед собою і спрямувати єдиний видих на її середину.

> ? ; > - > ? ; ? ч - с «

Такі вправи необхідно здійснювати як з усією групою разом, так по підгрупах та індивідуально. Такий особистісно орієнтований підхід передбачає розкрити неповторність та індивідуальність голосу кожної дитини, вдосконалити її співацькі можливості.

Евристичний (частково пошуковий) метод передбачає «побудову проблеми і часткове її вирішення за допомогою учнів, яким дається можливість висловлювання, розмірковування, порівняння, співставлення, доведення» [5,с.49]. Він передбачає організацію виконання учнями певних кроків пошуку динаміки, темпу, характеру звучання тощо. Окреслений метод дає змогу розвивати таке новоутворення у дітей шестирічного віку, як рефлексія засвоєння й репродукування співацьких навичок. Він призводить не тільки до оволодіння зазначеного феномену дітьми, а й розвитку вміння розрізняти динаміку звучання, способи звуковедення (legato, leggiero legato, non legato, staccato, marcato) тощо.

Таким чином, як ~~неказало наше~~ дослідження, реалізація принципу наступності у формуванні співацьких навичок молодших школярів передбачає і потребує застосування та взаємозв'язку різноманітних методів музичного навчання: наочних, словесних, практичних; пояснювально-ілюстративного та евристичного. Із застосуванням окреслених методів у дітей швидко формується співацьке дихання, розвивається звуковедення, вдосконалюється інтонування, активізується артикуляція та дикція. Використання евристичного (частково пошукового) методу дає можливість розвинути рефлексію засвоєння та репродукування співацьких навичок. Вживання у навчанні особистісно орієнтованого підходу дозволяє розкрити неповторність та індивідуальність окресленого феномену.

Література

1. Гончаренко СУ. Український педагогічний енциклопедичний словник - вид. друге /С. У.Гончаренко. - Рівне: Волинські обереги, 2011. - 552 с

2. Колодуб ІС. Практичні поради педагога-вокаліста /І.С.Колодуб. - К: Музична Україна, 2009. - 55с.